

1/2008

Přírodou a historií Karlovarského kraje

ARNIKA



Výskyt bahňáků

ve Slavkovském lese

Významné
jedle Krušných hor

Nové naučné stezky

a chráněná území



▲ Bekasina otavní (*Gallinago gallinago*). Foto Andreas Gygax

▼ Hnízdo s vejci bekasiny otavní. Foto Přemysl Tájek





Foto Milena Prokopová

Evropská noc pro netopýry 2008 přilákala mnoho nadšenců



Foto Přemysl Tájek

Předposlední prázdninový víkend patřil jako již tradičně netopýrům. Ve spolupráci se Správami CHKO Slavkovský a Český les uspořádala Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Kladská dvě Evropské noci pro netopýry. V pátek 22. srpna

na zámku v Bečově nad Teplou a v sobotu 23. srpna v klášteře v Kladrubech u Stříbra. Do Bečova nad Teplou dorazilo přibližně 250 návštěvníků a odchyceni byli 2 netopýři, v Kladrubech se podařilo odchytit 21 netopýrů pěti druhů (netopýr velký, černý, vodní, vousatý a Brandtův), které vidělo asi 150 zájemců. Děkujeme za pomoc všem, kteří se na letošních netopýřích nocích podíleli.



Foto Přemysl Tájek

Vítání ptačího zpěvu

Ve čtvrtek 1. května se u Ferdinandova pramene v Mariánských Lázních uskutčnilo již popáté Vítání ptačího zpěvu. Tentokrát se přišlo do zvuků probouzející přírody zaposlouchat přes 30 zájemců.

Jako tradičně se nejprve návštěvníci vydali s ornitologem Správy CHKO Slavkovský les RNDr. Pavlem Řepou na vycházku parkem, při které se společně učili rozzeňovat jednotlivé ptačí hlasy. Po vycházce pro ně připravil RNDr. Oldřich Bušek ukázkou odchytu a kroužkování ptáků. Návštěvníci si tak mohli zblízka prohlédnout králíčka ohnivého, červenku obecnou nebo pěnici černohlavou.

Fota na obálce:

1. Čejka chocholáta (*Vanellus vanellus*). Foto Andreas Gyax

4. Mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*).

Foto Přemysl Tájek

Arnika, přírodou a historií Karlovarského kraje, vydává: ZO ČSOP Kladská, Goethovo nám. 11, Mariánské Lázně, e-mail: arnika@slavkovskyles.cz. Redakce: A. Bucharová, J. Bartoš. Tiskovina evidována u ministerstva kultury pod ev. č.: MK ČR 14993. Vychází nepravidelně v nákladu 500 ks, za původnost a obsahovou správnost ručí autoři. Číslo neprošlo jazykovou úpravou. Toto číslo vychází s finanční podporou Krajského úřadu Karlovarského kraje. Projekt byl finančně podpořen v grantovém řízení MŽP: Grafická úprava Marcel Šík, Tisk Tiskárna Kalous a Skřivan s.r.o., Plzeň.

OBSAH ČÍSLA

Nové lokality bahňáky chudokvětě
Přemysl Tájek..... strana 2

Mlok skvrnitý ve Slavkovském lese?
Přemysl Tájek..... strana 5

Pavouci přírodní rezervace Smradoch
Ivana Hradská..... strana 6

Výskyt bahňáků ve Slavkovském lese
Pavel Řepa..... strana 8

Průzkum měkčů v přírodní rezervaci
Údolí Teplé, Libor Dvořák..... strana 12

Ochrana významných dřevin a jejich skupin na Tepelsku
Miroslav Trégler..... strana 15

Nejmohutnější jedle v západní části Krušných hor
Jaroslav Michálek..... strana 20

Nová naučná stezka Mnichovské hadce
Jaroslav Bartoš..... strana 24

Nová naučná stezka Kynžvartské kyselky, *Barbora Nováková*..... strana 27

Nová chráněná území ve Slavkovském lese, *Přemysl Tájek*..... strana 30

Oprava minulého čísla:

V Arnice 2/2007 je na straně 29 uveden chybný text pod fotografií. Správné znění je: Jedle u Kostelní Břízy, stav roku 1973. Foto Jaroslav Michálek. Za chybu se omlouváme.

Nové lokality bahničky chudokvěté (*Eleocharis quinqueflora*) ve Slavkovském lese

Přemysl Tájek, Správa CHKO Slavkovský les

V poslední době bylo nalezeno několik nových lokalit bahničky chudokvěté, vzácné a velmi nenápadné mokřadní rostliny.

V CHKO Slavkovský les je v současné době potvrzen výskyt devatenácti kriticky ohrožených druhů cévnatých rostlin – bereme-li stupeň ohrožení podle Červeného seznamu cévnatých rostlin ČR, Procházka 2001. Nejvýznamnější skupinu tvoří druhy vázané na hadcové skalky – rožec kuřičkolistý (*Cerastium alsinifolium*), sleziník nepravý (*Asplenium adnigrum*) a svízel sudetský (*Galium sudeticum*). Těmto druhům byla vždy věnována velká pozornost botaniků a byla o nich popsána již pěkná řada stránek i v tomto časopise.

Další skupinou druhů jsou vzácné orchideje. Ve Slavkovském lese je znám výskyt dvou kriticky ohrožených druhů – pětiprstky hustokvěté (*Gymnadenia densiflora*) a vstavače osmahlého (*Orchis ustulata*), o němž byla zmínka v Arnice 2/06.

Zbylé druhy patří k různým čeledím a mají i různé stanovištní nároky, přesto lze v rámci této skupiny podvědomě vnímat dvě rozdílné podskupiny. Po dlouhém přemýšlení, co tyto rostliny vlastně dělí, jsem došel k překvapivě jednoduchému závěru – je to jejich „nápadnost“. Při studiu literatury jsem později zjistil, že stejné dělení už dříve použil i Petr Nevečeřal v článku o nenápadných ostřicích Slavkovského lesa (Nevečeřal 1995a).

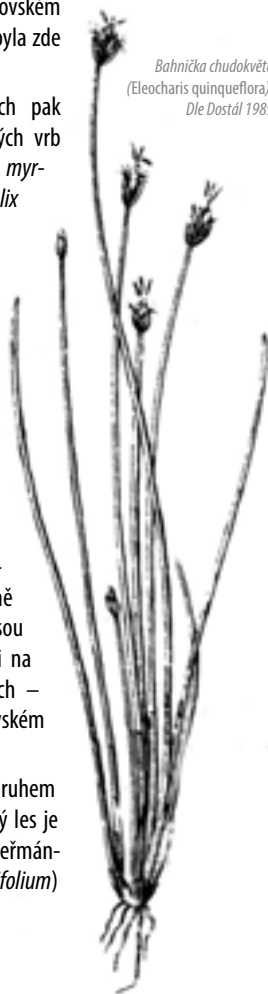
Do skupiny nápadných druhů lze řadit druhy jako hvozdík pyšný (*Dianthus superbus*) – viz Arnika 2/06, hořeček drsný Sturmův (*Gentianella obtusifolia* ssp. *sturmiana*), zvonek hadincovitý (*Campanula cervicaria*) nebo i jednokvítka velevětý (*Moneses uniflora*) či hruštičku prostřední (*Pyrola media*) – viz Arnika 2/07. Mezi druhy nápadné určitě patří i popelivka sibiřská (*Ligularia sibirica*),

její výskyt má však ve Slavkovském lese nepůvodní charakter – byla zde vysazena člověkem.

Skupinu druhů nenápadných pak tvoří dvojice nízkých plazivých vrb – vrba borůvkovitá (*Salix myrtilloides*) a vrba plazivá (*Salix repens*), lopusťák skloněný (*Hackelia deflexa*), pupava Biebersteinova (*Carlina biebersteinii*), zběhovec jehlancovitý (*Ajuga pyramidalis*), zdrojovka prameništění (*Montia fontana*), ostřice dvoudomá (*Carex dioica*) – viz Arnika 2/07 a bahnička chudokvětá (*Eleocharis quinqueflora*). Poslední dva jmenované druhy patří mezi druhy nejméně nápadné, na první pohled si jsou i docela podobné a rostou i na velmi podobných stanovištích – na jedné lokalitě ve Slavkovském lese dokonce rostou spolu.

Dalším kriticky ohroženým druhem uváděným z CHKO Slavkovský les je drobná kapradina vratička heřmánkolistá (*Botrychium matricariifolium*) (Michálek 1994).

Bahnička chudokvětá (*Eleocharis quinqueflora*).
Dle Dostál 1989



Poslední pozorování tohoto druhu na území CHKO je však již nejméně 5 let staré (Michálek úst. úd.).

Druhy nenápadné patří při botanických vycházkách pro veřejnost nebo pro začínající studenty zpravidla mezi druhy méně oblíbené. Pro jejich demonstraci bývá totiž často nezbytné zakleknutí do porostu nebo použití botanické lupy – teprve s její pomocí se pak podaří odhalit znaky odlišující tyto vzácné druhy od ostatních běžnějších. A navíc – aby je člověk spatřil, musí často obětovat sucho ve svých botách, nebo se vydat do příkrých kamenitých strání.

Vzhled a výskyt bahničky chudokvěté odpovídá jejímu jménu a dalo by se říct, že je přímo vlajkovým druhem skupiny „nenápadných“. Jde totiž o drobnou, pouze 7–20 cm vysokou rostlinu z čeledi šachorovitých (Cyperaceae) a najdeme ji pouze na místech, kam se člověk suchou nohou zaručeně nedostane. Dřívější latinské druhové jméno druhu (*E. pauciflora*) a současné české jméno „chudokvětá“ odráží skutečnost, že oproti většině ostatních našich druhů bahniček mívá méně květů, zpravidla méně než 8 (současné latinské jméno „quinqueflora“ znamená pětikvětá). Rostliny jsou vytrvalé s výběžkatým oddenkem, hladkými stébly a trojhranými nažkami. Roste na slatiništích, prameništích nebo údolních rašelinistích na vlhkých bazických, vápnatých, neutrálních až mírně kyselých půdách (Rozmahelová 2004) se sníženou konkurencí ostatních druhů. Tato místa se vždy nacházela v popředí zájmu botaniků, a tak přestože se jedná o druh velice drobný a nenápadný, nebývá zcela jistě přehlížen tak často, jak by se mohlo očekávat.

Novodobější záznamy o výskytu *E. quinqueflora* v CHKO Slavkovský les pocházejí z PR Mokřady pod Vlčkem (Sádlo 1981, Nevečeřal 1995b), z PR Prameniště Teplé (Nevečeřal 1989 in Volf 1992, Tájek 2006) a od Žitné – vlevo od silnice Lazy – Studánka (Nevečeřal 1988 in Trégler et al. 1994, Trégler 1994). Další lokalitu nalezla během aktualizace mapování Natura 2000 Saša Masopustová (Masopustová 2006, nepubl. data) v k.ú. Měchov, asi 1,6 km JV od Chodova u Bečova.

Výskyt bahničky chudokvěté u Žitné se při průzkumu lokality v červenci 2008 nepodařilo potvrdit.

Na ostatních třech lokalitách byl výskyt bahničky chudokvěté během posledních několika let ověřen.

Jak moc je při botanické práci občas zapotřebí náhody nebo štěstí dokazuje nález třech nových lokalit *E. quinqueflora*, které se mi podařilo zaznamenat během tří dnů jediného červnového týdne loňského roku (2007). Dne 18. června jsem bahničku chudokvětou nalezl v mokřadu mezi Horním Poutnovem a Tisovou. Zdejší populace je velice početná – čítá několik tisíc exemplářů. Rostliny zde rostly na nezapojených mokřavých ploškách s dominancí mechorostů a podél kolejí po traktoru, které zde zbyly z předchozího roku po kosení navazující pastviny. Narušení drnu se tedy alespoň na této lokalitě jeví jako vhodný managementový zásah, jehož občasné zopakování bude v budoucnu pro přežití zdejší populace možná nezbytné.

Druhá lokalita byla nalezena 20. června při mapování výskytu rožce kuříčkolistého v lesním komplexu hřebene Mnichovských hadců, asi 1 km SZ od Sítin. Jde o poměrně bohatou populaci v lesní světlině na mokřavém svahu, který navazuje na hluboký příkop lesní cesty. Stejně jako naleziště bahničky v PR Mokřady pod Vlčkem (na opačné straně hadcového hřebene, 1,2 km vzdušnou čarou) je i lokalita u Sítin mokřavým prosvětleným stanovištěm silně ovlivněným specifickým chemismem hadcové půdy a vody. Zatímco v PR Mokřady pod Vlčkem brání zarůstání lokality ochranný management, v případě lokality u Sítin je to pravděpodobně obnovování lesní cesty a přilehlého příkopu.

Třetí lokalita byla nalezena v sobotu 23. června při fyto-cenologickém snímkování mokřadní vegetace asi 1,7 km JZ od Rájova. Bahničky zde rostly na silně podmačeném a zrašeliněném stanovišti v komplexu mokřadních luk podél horního toku Teplé spolu s dalšími vzácnými druhy rostlin – ostřicí přiblou, vachtou trojlistou, klikvou bahenní a ostřicí blešní.

Zdejší populace čítá maximálně několik málo desítek jedinců. Na všech třech lokalitách roste bahnička spolu s baňčkou bahenní (*Triglochin palustre*), dalším vzácným druhem řazeným podle Červeného seznamu mezi druhy silně ohrožené.

Přesná lokalizace, fytoecologická data a další bude uvedeno v připravovaných *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*.

V historických záznamech a literatuře najdeme doklady o výskytu bahničky chudokvětě z oblasti Slavkovského lesa a těsného sousedství na dalších sedmi lokalitách. Všechny tyto záznamy jsou však starší roku 1927 a s největší pravděpodobností již tato naleziště zanikla. Lokalizace těchto sběrů je navíc značně neurčitá: 1. Mariánské Lázně – na mokřích loukách v rokli k Ůšovcům, 2. Mariánské Lázně – rašelina, 3. na loukách u obce Grün (dnes Louka u Mar. Lázní), 4. Rauschenbachské vřesoviště (Rauschenbacher Heide = hadcový hřeben u Sítin; zde by se mohlo jednat o lokalitu totožnou s Mokřady pod Vlčkem nebo s nově nalezenou lokalitou u Sítin), 5. Teplá – bažinaté louky, 6. Teplá – u křížové kaple, 7. Teplá – u obce (podrobnější souhrn viz Rozmahelová 2004).

Podobná situace je v celých Čechách a je zřejmé, že *E. quinqueflora* z naší krajiny za posledních několik desetiletí rychle mizí, a je tedy právem řazena mezi druhy kriticky ohrožené (Rozmahelová 2004). Nově nalezené lokality si tak zcela jistě zasluhují ochrannářskou pozornost. Z dlouhodobého hlediska bude nezbytné udržení stávajícího vodního režimu a zamezení zarůstání lokalit dřevinami. Jako vhodné se jeví kosení těchto ploch, případně občasné narušení jejich půdního povrchu. Vzhledem k nevelké rozloze všech třech nově nalezených lokalit (ani jedna z populací nepřesahuje rozlohu 25 m²) však nelze vyloučit náhodný zásah, který způsobí jejich zánik.

V sousedním Bavorsku roste bahnička chudokvětě nejbližší u měst Neumarkt, Deining a Burglengenfeld (severně od Regensburgu), tedy přes sto kilometrů jihozápadně od populací ve Slavkovském lese. Roztroušeně se vyskytuje v Podunají a souvisleji pak až v předhůří Alp a v Alpách (www.floraweb.de).

V Sasku nebyla v rozmezí let 1990–1999 potvrzena žádná lokalita výskytu *E. quinqueflora*, přestože do roku 1949 je zde tento druh uváděn z 29 lokalit a v rozmezí let 1950–1989 ještě ze tří lokalit (Hardtke et al. 2000).

Celkové rozšíření druhu je cirkumpolární – zahrnuje

téměř celou Evropu a Asii, Severní Afriku, severní a západní státy USA, Kanadu a Grónsko; vyskytuje se i na jižní polokouli – v Chile. Ve většině areálu však jde o výskyt poměrně roztroušený až vzácný (<http://linnet.geog.ubc.ca>, <http://plants.usda.gov>, <http://wisplants.uwsp.edu>).

A proč mají botanici z nálezu podobných nenápadných malých rostlin, které laik ani nepovažuje za hodné povšimnutí, vždy takovou radost a rozepisují se o tom na stránkách nejrůznějších časopisů? Tyto druhy totiž většinou mívají vysokou vypovídací hodnotu o zachovalosti a kvalitě biotopů, v kterých rostou. Mohou např. indikovat prostředí málo dotčené přísunem živin nebo třeba poodkrýt roušku tajemství obestírající historii dané lokality. A často také mohou sloužit jako takzvané deštníkové druhy při ochraně cenných stanovišť. Výskyt těchto druhů totiž v očích vlastníků nebo veřejnosti pozitivně ovlivňuje chápání významu zachování těchto biotopů, které bývají domovem dalších, i když méně vzácných cenných druhů.

Literatura:

- Hardtke H. J. et al. [eds.] (2000): Atlas der Fern- und Samenpflanzen Sachsens. Materialien zu Naturschutz und Landschaftspflege 2000, Sächsisches Landesamt für Umwelt und Geologie, Dresden, 806 pp.
- Michálek J. (1994): Vratička heřmánkolistá (*Botrychium matricarifolium*) v CHKO Slavkovský les. – *Arnika*, 37: 34–35.
- Nevečeřal P. (1995a): Nenápadné chráněné rostliny Slavkovského lesa. – *Arnika* 39: 15–16.
- Nevečeřal P. (1995b): PR Mokřady pod Vlčkem, inventarizační průzkum (botanická část). – Ms., 13 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].
- Procházka F. [ed.] (2001): Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000). – Příroda, Praha, 18: 1–146.
- Rozmahelová S. (2004): Rozšíření druhů *Hordelymus europaeus* a *Eleocharis quinqueflora* v České republice. – Ms., 75 pp. [Depon in: UBZ PFF MU, Brno].
- Sádlo J. (1981): Seznam druhů z luk pod Vlčkem mezi silnicemi Mariánské Lázně – Prameny a Prameny – Sítiny. – Ms., 2 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].
- Tájek P. (2006): Inventarizační průzkum PR Prameniště Teplé z oboru botanika. – Ms. 34 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].
- Trégler M. (1994): Seznam zvláště chráněných druhů rostlin v CHKO Slavkovský les a nástin zajištění jejich ochrany. – *Arnika*, 37: 24–28.
- Trégler M., Melichar V., Nevečeřal P. (1994): Přehled zvláště chráněných (dle přílohy č. II vyhlášky MZP ČR č. 395/1992 Sb.), vzácných a ohrožených (z hlediska obecného i z hlediska CHKO Slavkovský les) rostlinných druhů rostoucích ve Slavkovském lese. Ms., 10 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].
- Volf P. (1992): Studium lesních a mokřadních ekosystémů na lokalitě „Louky u rybníků“ v CHKO Slavkovský les. – Ms., 74 pp. [Depon in: Správa CHKO Slavkovský les, Mar. Lázně].

Mlok skvrnitý ve Slavkovském lese?

Pomozte nám s mapováním výskytu

Přemysl Tájek, Správa CHKO Slavkovský les

*Mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*) je jedním z nejvzácnějších obratlovců v západních Čechách. Z oblasti Slavkovského lesa nemáme za poslední roky žádné spolehlivé pozorování tohoto živočicha a o výskytu mloka v CHKO Slavkovský les se nezmiňuje ani odborná literatura (Moravec 1994). Při rozhovoru s lidmi žijícími nebo pracujícími ve Slavkovském lese však přeci jen lze najít stopy nasvědčující tomu, že zde mloci dodnes žijí.*

Spolehlivé pozorování pochází z počátku 90. let od Kladské (V. Procházka); zajímavý údaj máme i od Martinova u Mariánských Lázní (F. Hromada), z tůňky u domu. Zmínky o mlokově existují také od Farské kyselky a Štědré, jsou však rovněž již několik let staré a těžko posoudit jak moc spolehlivé – např. v larválním stádiu si někteří mohou mloka splést s čolkem. Další pozorování mloka pocházejí z míst těsně za hranicemi CHKO – z Mariánských Lázní, z areálu bývalých kasáren (M. Vojtěch, úst. úd.) a od Dubiny u Karlových Varů (Matějů 1989 in Moravec 1994). Nedávná pozorování pak pocházejí z oblasti Šemnice, pouze několik stovek metrů od hranic CHKO (J. Matějů, nepubl. data).

Mlok skvrnitý obývá především přirozené listnaté a smíšené lesy, v ČR nejčastěji od 200 do 600 m n.m. Vyžaduje přítomnost drobných čistých potoků, lesních rybníčků, studánek a tůňek vhodných k rozmnožování. Mimo období kladení larev však často žije i dosti daleko od vody (Moravec 1994). Ve Slavkovském lese lze očekávat výskyt mloka skvrnitého především při severním okraji CHKO podél údolí Ohře od Lokte až po Šemnici.

Mloci jsou aktivní zpravidla za soumraku a v noci, za vlhkého a deštivého počasí však opouštějí své úkryty i během dne. Zvláště aktivní a pohybliví jsou mloci v období páření, kdy samci vyhledávají samice, tj. během března a dubna. V době odpočinku se zdržují v přirozených dutinách, v děrách drobných savců, ve šterbinách, i pod padlými větvemi a kmeny. Mloci jsou samotáři, v příhodných úkrytech je však můžeme nalézt i s jinými jedinci svého druhu nebo s čolky horskými (Baruš 1989, Moravec 1994).

Velké ohrožení pro mloka představuje poškození míst vhodných k rozmnožování a především pak přeměna přirozených lesních porostů na monokultury jehličnanů. V důsledku těchto změn vymizel mlok skvrnitý v celých oblastech Evropy (Moravec 1994).

O tom, že je mlok vzácným obyvatelem našeho kraje svědčí i to, že se jej nepodařilo ani jednou zaznamenat během terénního mapování obojživelníků, které je na území CHKO Slavkovský les prováděno pracovníky Správy CHKO od roku 2006. Proto bychom se touto cestou rádi obrátili i na Vás. Pokud si při svém pobytu v přírodě mloka všimnete, zaznamenejte místo a datum pozorování; vhodné je rovněž uvést, kolik exemplářů bylo spatřeno, kdo je autorem záznamu a také v jakou denní dobu a za jakého počasí k nálezů došlo. Ideální je také mloka vyfotit a vyhnout se tak jakýmkoliv pozdějším pochybnostem o správnosti určení. Tyto údaje pak zašlete na Správu CHKO Slavkovský les nebo do redakce časopisu Arnika, jedno zda klasickou nebo elektronickou poštou. Významně tak přispějete ke znalostem o rozšíření tohoto druhu a pomůžete tím i při jeho ochraně.

V případech, že dojde k rozšíření našich znalostí o výskytu mloka skvrnitého ve Slavkovském lese, rádi Vás o tom budeme v některém z příštích čísel Arniky informovat.

Literatura:

Baruš V. [ed.] (1989): Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR, díl 2 - kruhousť, ryby, obojživelníci, plazi a savci, 136 pp.

Moravec J. [ed.] (1994): Atlas rozšíření obojživelníků v České republice. Atlas of Czech amphibians. – Národní muzeum, Praha, 136 pp.

Pavouci přírodní rezervace Smradoch

Ivana Hradská, Západočeské muzeum v Plzni

V přírodní rezervaci Smradoch, která získala jméno díky vývěrům zapáchajících sirných plynů, bylo nalezeno 34 druhů pavouků.

Rašeliniště Smradoch má převážně lesní charakter a tvoří jej dvě rozvolněné plochy s mofetovými vývěry plynů se silně kolísající hladinou vody. Právě silnému zápachu sirovodíku vděčí tato přírodní rezervace za své jméno. Celé území je cenné především z geologického hlediska – pozůstatky poslední sopečné činnosti z období konce třetihor a začátku čtvrtohor – a také z hlediska botanického – unikátní řasová flóra a vzácné druhy vyšších rostlin jako například tučnice obecná (*Pinguicula vulgaris*), rosnatka okrouhlostá (*Drosera rotundifolia*), klikva bahenní (*Oxycoccus palustris*) apod. Vývěry oxidu uhličitého, sirovodíku a dalších plynů však fauně bezobratlých příliš nepřeji.

V roce 2005 proběhla v území inventarizace pavouků. V podstatě bylo možné očekávat dvě varianty výsledků. Jedna dávala naději na nález nějakého zvláště vzácného druhu a druhá předpokládala podobné složení arachnofauny jako u výsypky chemické továrny. Na lokalitu bylo na jaře zakopáno celkem sedm zemních pastí. K tomu posloužily kelímky od jogurtu a jako konzervační tekutina byl použit formaldehyd. Tři pasti byly umístěny v linii od mofetového vývěru v přední části rezervace. Přestože se jedná o návštěvnický silně exponované místo, nikdy nedošlo k jejich poškození. Zbýlé čtyři pasti byly dány, opět v linii, do zadní části rezervace napříč rašeliništěm směrem k souvislému lesnímu porostu. Jejich kontrola byla prováděna v pravidelných intervalech jedenkrát měsíčně. Extrémně suché léto způsobilo, že v období červenec–srpen bylo rašeliniště téměř vyschlé. Kromě vybírání úlovků z pastí byli pavouci získáváni i ostatními entomologickými metodami jako je například smyk vegetačního patra, sklepávání stromů, prosev a sběr

pinzetou pod kůrou.

Při první kontrole pastí začínalo být jasné, že v těchto poměrně náročných životních podmínkách nelze očekávat velkou druhovou rozmanitost. Hlavně pasti poblíž mofetových vývěrů zely prázdnotou. Zatímco na ostatních rašeliništích byly kelímky plné epigeických pavouků, mravenců rodu *Formica* a velkých střevlíků rodu *Carabus*, tady byli v jedné pasti tři pavouci, dva střevlíci a jeden zbloudilý mravenec. Poblíž pak ležela mrtvá červanka obecná (*Eirithacus rubecula*), která se zjevně udusila výpary z mofetů. Uhynulí drobní obratlovci zde nejsou žádnou vzácností. Po pěti návštěvách rezervace bylo determinováno celkem 184 ex. dospělých pavouků (velká část materiálu byla v juvenilním stádiu) náležejícím ke 14–ti čeledím a 34 druhům.

Početně byl nejvíce zastoupen punčoškář zemní (*Coeletes terrestris*). Jedná se o hojný druh lesních biotopů, jehož obydlí poznáme velice snadno podle malého otvůrku mezi jehličím vystlaného pavučinou. Najít jej můžeme také pod kůrou stromů či pod kameny. Samotný pavouk se zdržuje přes den v úkrytu a na lov se vydává v noci. Je velmi aktivní, a tak bývají samci i samice častým úlovkem formalinových pastí. Dalším poměrně hojným pavoukem byla na Smradochu plachetnatka keřová (*Linyphia triangularis*). Jak již napovídá název, své neuspořádané síť si staví především v keřovém a vyšším bylinném patře, ale můžeme ji nalézt také ve smrkovém porostu. Obecně má raději částečně zastíněná stanoviště, ale jinak se jedná o pavouka bez výraznějších ekologických nároků. Ukazatelem pro kvalitativní posouzení arachnofauny daného území je procento výskytu klimaxových druhů obývajících přirozená stanoviště.

Zde byly nalezeny pouze tři druhy těchto pavouků a to slíďák (*Lycosidae*) *Pirata uliginosus* a plachetnatky (*Linyphiidae*) *Helophora insignis* a *Lepthyphantes obscurus*. Slíďák rašeliništní (*Pirata uliginosus*) je středně hojným druhem vázaným na rašeliniště, zvláště aktivní samce nacházíme v pastech. Na Smradochu však byly nalezeny pouze tři dospělé exempláře, tento druh zde tedy hojný není. Plachetnatka podzimní (*Helophora insignis*) byla získána smykem bylinného patra v zadní části rezervace. Jedná se o drobnější druh tmavě šedého pavouka (max. 4 mm) s nevýraznou kresbou na zadečku. Preferuje středně vlhké zastíněné lesní prostředí. Plachetnatku růžkatou (*Lepthyphantes obscurus*) můžeme najít na otevřených i lesních stanovištích především ve vyšších polohách (Buchar et Růžička 2002). V přírodní rezervaci Smradoch byly získány smykem dvě samice.

V úvodu zmíněná očekávaná podobnost arachnofauně

výsypky chemické továrny se nepotvrdila. Pavouci žijící na tomto rašeliništi odpovídají svým druhovým složením spíše fauně kulturního lesa. Jsou to běžné druhy preferující polostinné až stinné lesní biotopy. Výjimkou je slíďák rašeliništní (*Pirata uliginosus*), který ke svému životu rašeliniště potřebuje. Celkový počet dospělých jedinců byl však velmi nízký (184 ex.). Tuto skutečnost mohou ovlivnit sirné výpary a také skutečnost, že v roce 2005 bylo extrémně suché léto. S odstupem několika let by bylo dobré inventarizaci pavouků zopakovat.

Literatura:

Buchar J. et Růžička V. (2002): Catalogue of Spiders of the Czech Republic. – Peres Publishers, Praha, 349 pp.

Heimer S. et Netwig W. (1991): Spinnen Mitteleuropas. – Paul Parey, Berlin, 543 pp.

Kůrka A. et Kovařík F. (2003): České názvy živočichů VI. – Národní muzeum, Praha, 167 pp.



Máte rádi dobrodružné výpravy?

Vypravte se s naším kapesním průvodcem
za minerálními prameny Českého lesa.

Publikace obsahuje:

- geologický popis oblasti
- detailní informace o dvaceti osmi pramenech v regionu včetně jejich chemického složení
- fotografie jednotlivých minerálních vývěrů
- GPS souřadnice pramenů
- jednoduchý návod jak se k jednotlivým pramenům nejlépe dostat
- mapy se zakreslením minerálních pramenů pro ještě lepší orientaci v terénu

Průvodce si můžete objednat na adrese
cev@slavkovskyles.cz nebo tel. 773643776

Výskyt bahňáků ve Slavkovském lese

Pavel Řepa, Správa CHKO Slavkovský les

Bahňáci obývají především rybníční oblasti. Přesto bylo několik druhů zaznamenáno i ve Slavkovském lese. Velmi silně ohrožený druh bekasina otavní zde má dokonce poměrně hodně hnízdišť.

Velmi zajímavá a druhově pestrá skupina bahňáků je v CHKO Slavkovský les zastoupena pouze okrajově. Převážná většina druhů je totiž obyvateli rybníčních a jezerních oblastí, takže tato relativně horská oblast pro ně není zrovna „zemí zaslíbenou“. Přesto však jsou v této skupině i druhy, které tíhnou k horskému a lesnímu prostředí, takže jim Slavkovský les skýtá příležitost k životu. Intenzivní mapování ptactva CHKO Slavkovský les, které jsme se skupinou západočeských ornitologů provedli v letech 2004–2007 a o němž jsme již v Arnice několikrát

referovali, dalo možnost upřesnit si i znalosti o výskytu jednotlivých druhů této skupiny.

Protože jde o ptáky velmi zajímavé, a namnoze dnes již i o druhy velmi ohrožené a tudíž chráněné, považujeme za vhodné zájemce o přírodu naší oblasti s jejich výskytem seznámit.

Mnoho druhů bahňáků se v ČR vyskytuje pouze během svého tahu. Tyto migrující druhy jsou téměř výhradně vázány na vodní nádrže, takže jejich výskyt v Slavkovském lese nelze ve větší míře očekávat.



Hnízdní biotop bekasiny otavní a místo výskytu vodouše kroupnatého v EVL Horní Kramolín. Foto Přemysl Tájek

Skutečně jsme z nich zjistili pouze druh jediný – vodouše šedého (*Tringa nebularia*) a i tento druh jen jednou.

8. května 2004 zaregistroval Vladimír Teplý 1 ex. na mokřadu v polní nivě severně od Číhané. Je však třeba vzít v potaz, že převážná většina našich sledovacích aktivit připadala na hnízdní období a v době tahu byla sledování prováděna mnohem řídkěji. Nelze tedy vyloučit, že se tento druh, a možná i jiné transmigrující druhy občas objeví, zejména na rybníčkách v nižších polohách CHKO.

Z našeho pohledu jsou především významné ty druhy, které v CHKO hnízdí. Je jich jen několik a většina patří spíše k těm vzácnějším. Platí to i pro čejku chocholatou (*Vanellus vanellus*), druh obývající otevřenou polní krajinou, kde preferuje především vlhké úseky. Není tak dávná doba, kdy v naší zemědělské krajině patřila čejka k nejhojnějším druhům a její výskyt nebyl nikde zvláštností. S industrializací zemědělství začala čejka prudce ubývat a dnes jsou její počty oproti šedesátým a sedmdesátým letům minulého století pouhým zlomkem původních stavů (srov. např. Musil 2000, Fiala 2002, Kunstmüller et Kodet 2005). I v CHKO Slavkovský les jsou v posledních letech pozorovány jen ojediněle. Celkem jsme v letech 2004–2006 zjistili 17 pozorování páru nebo jedince čejky. Z nich bylo několik případů výskytu páru s hnízdním chováním ve vhodném čase, někdy i opakovaně v delším časovém odstupu na stejné lokalitě.

ROZŠÍŘENÍ BEKASINY OTAVNÍ V CHKO SLAVKOVSKÝ LES



ROZŠÍŘENÍ DALŠÍCH BAHŇÁKŮ V CHKO SLAVKOVSKÝ LES



Tyto případy považujeme za pravděpodobná hnízdění. V roce 2004 to byly louky v okolí rybníků u Měchova (Řepa), louky východně od Horního Kramolína (Schröpfer) a louky na úpatí vrchu Podhora nad Milhostovem (Bušek). V roce 2005 byly čejky pozorovány u Poutnova (Schröpfer) a v polích u Nové Farmy (Křížek), v roce 2006 to bylo severovýchodně od Boněnova (Procházka) a v bezprostředním okolí Zlaté (Hais). Další pozorování registrovaná v těchto letech, např. z okolí Rankovic, Krásného údolí, Krásna a Andělské hory pochází již ze začátku léta (červen a červenec) a jde zřetelně o jedince na pohnízdnicích potulkách. Čejka tedy hnízdí ve Slavkovském lese jen ojediněle, nepravidelně a vesměs v okrajových částech v nejnižších polohách.

Dalším bahňákem v CHKO je sluka lesní (*Scolopax rusticola*). Preferuje především výše položené lesy, takže v Slavkovském lese je jistě doma. Jde však o velmi plachý lesní druh, takže její kvantitativní zjišťování je obtížné. Nejběžnější způsob zjišťování, pozorování při tzv. jarním tahu, bohužel nezaručuje, že se jedná o jedince, kteří budou hnízdit. Z let 2004–2007 je k dispozici několik pozorování z hnízdního období a to především z rozsáhlých lesů na hlavním hřebeni Slavkovského lesa, např. u Rájovské hájenky u Rájova (Bušek), z PR Smraďoch a z obory u Lazů (Cehláriková). Byla zjištěna i v lesním masivu nad Bečovem u Českého Chloumku (Říš) a dokonce i v malých lesících v okolí Nové Farmy (Horáková). V lesním masivu okolo Kladské byla zjištěna i v jarním (začátek března) a pozdním letním (srpen) období (Procházka). Nemůžeme nijak kvalifikovaně odhadovat její početnost, její výskyt aspoň ve větší části CHKO je však stále nepochybný.

Pisík obecný (*Actitis hypoleucos*) preferuje břehy řek, najdeme ho však hnízdit i na lesních rybníčkách. V poslední době citelně poklesl jeho počet v celé republice (např. Pellantová et Martiško 1993). V naší CHKO byl zastižen jen ojediněle, z let 2004–2007 známe jeho výskyt z rybníků u Brtě z roku 2005 (Cehláriková), dále z rybníčku pod Chodovem u Bečova z roku 2006 (Říš) a v roce 2007 jej pozoroval Vacík na břehu Ohře mezi Karlovými Vary a Sedlečkem. Tato lokalita je však již několik desítek metrů za hranicí CHKO.

Za velmi silně ohrožený druh bahňáka považujeme bekasinu otavní (*Gallinago gallinago*). Její počet klesl mezi roky 1989 a roky 2001–2003 o více než 60% (Šťastný, Bejček et Hudec 2006). V západočeském regionu došlo především k mizení bekasin z rybníčních oblastí v nižších polohách a spíše se tento druh udržel na výše položených mokřadech. V naší CHKO jsme v letech 2004–2007 zjistili značné množství lokalit s hnízdním výskytem. Především se nacházely ve středu CHKO v okrsku vlastního Slavkovského lesa. Zde jsme našli řadu lokalit v mokřadech v rozsáhlé luční enklávě od Podstrání, přes Čistou, Novou Ves a Louku až k Pramenům: jižně od Podstrání 1 lokalita (Cehláriková), 2 v nivách jižně od Čisté, 1 v nově vyhlášené PR Rašeliníště u myslivny, 2 lokality v okolí Nové Vsi, další 2 jihozápadně od Louky, pravidelně je také zjišťována v NPP Upolínová louka pod Křížky, další hnízdiště bylo nalezeno západně od NPP Křížky. Hnízdí pravidelně i v PR Mokřady pod Vlčkem. Velké množství lokalit registrujeme také v Toužimské vrchovině, především v její jižní části. Jedna lokalita je u Bezděrova, další dvě na jižním úpatí vrchu Podhora u Ovesných Kladrub a Milhostova. Využívá i nivu nejhořejšího úseku Teplé, kde byla nalezena hnízdiště u Rájova (1 západně od vsi, 2 pod silnicí do Mnichova východně od vsi), hnízdí také v EVL Horní Kramolín přímo u nádrže Podhora. Nejméně 2 hnízdiště byla zjištěna mezi Rájovem a Služetím (Tájek). V nivě Pramenského potoka byla nalezena dvě hnízdiště i u Sítin, dále jedno u Číhané, neméně než 4 v loukách východně od Poutnova a 1 u Rankovic. V severní části této oblasti byla zjištěna pouze na jediné lokalitě u rybníčku severně od Měchova. Naopak tedy bekasina zatím nebyla zjištěna v údolí Teplé pod Bečovem ani v Kynšperské vrchovině západně od CHKO. Téměř 40 hnízdních lokalit naznačuje, že to s bekasinou není v naší CHKO zatím kritické a má šanci přežít. Je jí ovšem třeba poskytnout účinnou ochranu. Hnízdiště v zvlášť chráněných územích (NPP Upolínová louka, PR Rašeliníště u myslivny, PR Mokřady pod Vlčkem a EVL Horní Kramolín) zdaleka nepostačují. V současné době byla řada dalších hnízdišť vymezena jako speciální bloky pro tzv. agroenvironmentální dotace pro údržbu krajiny zemědělskou činností.

Takové bloky byly vymezeny např. u Poutnova, Rájova a Milhostova, takže můžeme říci že téměř polovina populace bekasíny je nějakým způsobem chráněna.

Posledním a nejvzácnějším druhem, který u nás může hnízdit, je vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*). Jde o druh hnízdící v hustých lesních porostech, kde vyhledává stará hnízda drozdů a potravu sbírá na otevřených lesních mokřadech. Z ČR jsou sice údaje o jeho výskytu již od 19. století, ale až do osmdesátých let 20. století šlo jen o ojedinělé nálezy. Teprve v posledních necelých třiceti letech začalo hnízdiště vodoušů kropenatých u nás přibývat a dnes je podle posledního hnízdního atlasu obsazeno cca 13 % území ČR s jasně prokázaným hnízděním a na více než 60 % území jsou známky naznačující možné hnízdění. Způsob života tohoto druhu je dosti skrytý a doložit spolehlivě hnízdění je dosti obtížné. Z naší CHKO pochází jedno z prvních doložených hnízdění tohoto druhu v ČR: z roku 1982 pochází nález malých mláďat u rybníku Nový u Bečova nad Teplou a z let 1989–1990 je uváděno hnízdění z NPR Tajga u Kladské

(Šťastný, Bejček et Hudec 2006). V poslední době byl tento druh opětovně v CHKO pozorován. Při velkém mapování jej zastihl Sladký 8.5.2004 v prostoru západně od Tajgy, 1.4.2005 jej hlásila Cehláříková z okolí Sklárů, těsně za jižním okrajem naší CHKO. A nakonec v roce 2007 jej vyplašil autor tohoto článku 30.dubna z vlhkých luk v EVL Horní Kramolín, na severním břehu nádrže Podhora. Přestože lokalitu navštívil v následujícím měsíci několikrát, nepovedlo se již vodouše kropenatého zjistit. Naposledy byl 1 exemplář vodouše kropenatého spatřen 22.4.2008 u Kladské na rybníku Horní Bahňák.

Literatura:

Kunstmüller I. et Kodet V. (2005): Ptáci Českomoravské vrchoviny. Historie a současnost hnízdního rozšíření v kraji Vysočina. ČSOP Jihlava a Muzeum Vysočiny Jihlava.

Musil P. (2000): Monitoring populací vodních ptáků. Sylvia 34:13–26.

Pellantová J. et Martiško J. (1993): Vývoj početnosti vybraných vodních a mokřadních druhů ptáků v nivách řeky Moravy a Dyje na jižní Moravě. Zprávy MŠ 51:85–94.

Šťastný K., Bejček V. et Hudec K. (2006): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České Republice 2001–2003. Aventinum.

Den Země u Prelátova pramene

V sobotu 31. května se u Prelátova pramene v Mariánských Lázních konal druhý ročník oslav Dne Země. Oslavy přilákaly více než tři stovky návštěvníků. Pro děti i dospělé byl připraven bohatý program. Na začátku vystoupil se svým představením dětský folklorní soubor Marjánek. Během celého odpoledne se mohli všichni učit třídit a recyklovat odpad s barevným dnem, který přivezla firma Ekocom. Ve výtvarných dílnách, připravených Ústavem sociální péče Pramen, si zase každý mohl vyzkoušet drátkovat nebo vyrobit zvířátko ze slámy. Na minijarmarku prodávaly své výrobky světenkyně Ústavu sociální péče Pramen. Bioprodukty představili zástupci svazu PRO-BIO. Žáci Základní umělecké školy na Dni Země prezentovali svůj celoroční projekt „Voda, Země, Vzduch“. Oslavy zakončila příjemným koncertem kapela BOOGER Bluesband. Oslavy byly finančně podpořeny MÚ Mariánské Lázně, Karlovarským krajem a MŽP.



Foto Přemysl Tájek

Průzkum měkkýšů v Přírodní rezervaci Údolí Teplé

Libor Dvořák, Správa NP a CHKO Šumava

V rezervaci bylo nalezeno čtyřicet devět druhů měkkýšů, z nichž sedm je uvedeno na červeném seznamu. Většina druhů je vázána na lesní a vlhká stanoviště. Druhy suchých a otevřených stanovišť nebyly nalezeny.

Přírodní rezervace Údolí Teplé je hluboce zaříznuté údolí řeky Teplé jižně od Bečova nad Teplou, tvořené skalními stěnami a suťovými poli. Větší část rezervace pokrývají jehličnaté lesy, a to jak výslunné bory, tak zejména druhotné porosty smrku. Na suťových polích se více uplatňují listnáče, zejména osiky. Ve většině případů se ovšem jedná o stanoviště kyselějšího

charakteru a pokrytá mechem či travinami, a tedy poměrně nepříznivá pro měkkýše.

Z hlediska měkkýšů

jsou nejzajímavějšími partiemi fragmenty suti, kde jsou jednotlivé stromky vrb, jeřábů nebo lísek. Druhově pestřejší porosty se zimolezy, jedlemi a kleny jsou přítomny v roklince vytvořené bezejmenným přítokem říčky Teplé v severozápadní části rezervace. Podél samotné Teplé jsou roztroušené zbytky olšin či vrbových olšin, často s velmi starými stromy a sporadickou příměsí jiných listnáčů.

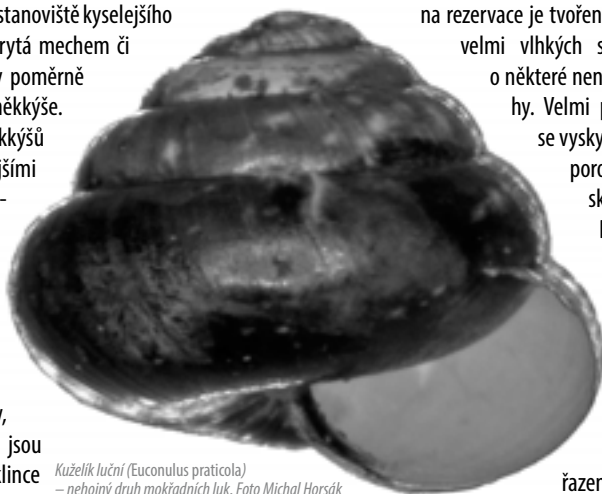
Během průzkumu v roce 2007 jsem v PR Údolí Teplé zaznamenal celkem 49 druhů měkkýšů. Téměř polovinu z nich tvoří lesní druhy, čtvrtina patří mezi přizpůsobivé

až plevelné druhy obývající jak lesní, tak nelesní stanoviště. Významnou složkou jsou druhy vázané na vlhká až velmi vlhká stanoviště, zastoupené více než 18 %. Vodní druhy nebyly sledovány, nález 4 druhů (8 %) je náhodný. Vůbec nebyly nalezeny suchomilné druhy nebo druhy vázané na otevřené biotopy. Dá se říci, že měkkýší fauna

na rezervaci je tvořena lesními druhy, druhy velmi vlhkých stanovišť a doplněná o některé nenáročné a plevelné druhy. Velmi podobná společenstva se vyskytují například v lesních porostech v okolí Mariánských Lázní (Ložek 1950, Dvořák et al. 2006).

Co se týká ohrožení (červený seznam), většina druhů v rezervaci (86 %) patří mezi víceméně běžné druhy. Mezi druhy řazené do některé z kate-

gorií ohrožení patří pouze 7 druhů v rezervaci. Mezi ochránářsky poměrně významné lze počítat zranitelné druhy kuželík luční (*Euconulus praticola*) a slimáčník horský (*Semilimax kotulae*) a především blyštivka skleněná (*Perpolita petronella*) z kategorie ohrožené. Dva poslední jmenované druhy jsou v oblasti Slavkovského lesa na vhodných lokalitách nalezány, jak ukazují i publikované práce (Ložek 1950, Dvořák et al. 2006).



*Kuželík luční (Euconulus praticola)
– nehojný druh mokřadních luk. Foto Michal Horský*



Skalnice kýlnatá (*Helicigona lapicida*) – velmi hojný druh vázaný na skalnatý podklad. Foto Michal Horskák

Na stanovištích, která se dají řadit do kategorie suťových partií s vrbami, kleny či jeřáby jsem našel 7–15 druhů měkkýšů. Ve většině případů se jedná o lesní druhy, nejhojnější jsou zde vřetenovka hladká (*Cochlodina laminata*), řasnatka lesní (*Macrogastra plicatula*), vrásenka okrouhlá (*Discus rotundatus*), slimáčnice průhledná (*Euobresia diaphana*) a 4 druhy nahých plžů, vyskytují se zde i 4 druhy z nejnovějšího červeného seznamu včetně blyštivky skleněné (*Perpolita petronella*) a slimáčníka horského (*Semilimax kotulae*). Jako nejčastější se jeví drobná suťoviska vpravo od 2. mostu směrem od

Bečova, kde bylo nalezeno nejvíce (15) druhů, z toho tři ohrožené. Zcela samostatně postavení má roklinka podél levostranného přítoku Teplé v severozápadní části rezervace, zejména díky velké rozloze. Zde bylo nalezeno 27 druhů (druhý nejvyšší počet v rámci rezervace), převážně lesních či vlhkomilných. Zaznamenány zde byly 4 ohrožené druhy. Právě tato lokalita je nejpodobnější charakterem lesních stanovišť i faunou měkkýšů dvěma dříve sledovaným rezervacím v okolí Mariánských Lázní (Dvořák et al. 2006).



▲ Detail drobného sutoviska. Foto Libor Dvořák



► Jedna z nejčastějších částí rezervace po malakologické stránce – roklina bezejmenného přítoku Teplé v severozápadní části rezervace. Foto Libor Dvořák

Nepatrně jiné složení měkkýšů mají olšiny a příbřežní lesy bez suťových polí, hostící druhově bohatá společenstva. Platí zde, že čím větší olšina, tím více druhů, takže na nejrozsáhlejší zkoumané olšině v severovýchodním

cípů rezervace bylo nalezeno 30 druhů plžů. Na všech lokalitách se jedná o pestré směsici lesních, vlhkostních a mokřadních druhů doplněných několika nenáročnými druhy středně vlhkých stano-

višť či náhodně nalezenými vodními druhy. I zde byly nalezeny ohrožené druhy včetně vzácného mokřadního druhu kuželík luční (*Euconulus praticola*) a nebo horského druhu vrásenka pomezí (*Discus ruderatus*).

Skály a železniční násypy v rezervaci jsou typické absencí dřevin, chudou vegetací a suchým a výslunným charakterem. Jedná se o nepůvodní a druhově velmi chudá stanoviště pouze se 3–10 druhy. Nebyl zde nalezen žádný typický druh otevřených a suchých biotopů, žijí zde pleveňové druhy bez velkých stanovištních nároků a pronikají sem druhy z lesa. Na všech těchto místech byl zjištěn hlemýžď zahradní (*Helix pomatia*), který je hojný

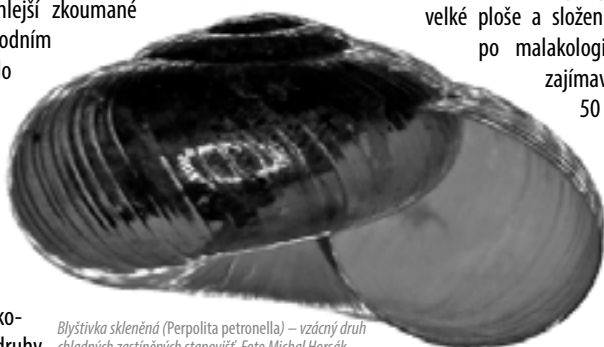
prakticky po celém železničním násypu, a skalnice kýlnatá (*Helicigona lapicida*), vázaná na skalnatý substrát.

Co říci závěrem? PR Údolí Teplé představuje díky své velké ploše a složení stromového patra po malakologické stránce velmi zajímavou lokalitu. Téměř

50 druhů měkkýšů zjištěných současným průzkumem je velmi vysoké číslo. Stejně významná je vysoká koncentrace druhů (i okolo 30) na některých dílčích

lokalitách. Nebude-li v budoucnu docházet k nepřetržitým zásahům do lokality (zejména kácení listnáčů), není zdejší malakofauna ohrožena, protože evidentně dokáže přežívat na mikrolokalitách.

Zájemci o podrobnější údaje si mohou z adresy <http://www.mollusca.sav.sk/pdf/7/7.Dvorak.pdf> stáhnout odborný příspěvek ve formátu PDF.



Blyštivka skleněná (Perpolita petronella) – vzácný druh chladných zastíněných stanovišť. Foto Michal Horský

Literatura:

Dvořák L. et Jiříčková L. (2006): Měkkýši přírodních rezervací Podhorní vrch a Holina u Mariánských Lázní [Molluscs of the Podhorní Vrch and Holina Nature Reserves near Mariánské Lázně]. – *Erica*, 13: 37–42.

Ložek V. (1950): Malakologické výzkumy v okolí Mariánských Lázní. – Sborn. Masaryk. Akad. Práce, 24: 204–217.

Ochrana významných dřevin a jejich skupin na Tepelsku

Miroslav Trégler, MěÚ Mariánské Lázně

Od roku 2003 bylo vyhlášeno několik stromořadí a starých stromů jako významné krajinné prvky a památné stromy.

Počínaje rokem 2003 převzal Městský úřad v Mariánských Lázních působnost na správním území města Tepelá. V ochraně přírody a krajiny je omezena asi na polovinu území, západní část Tepelska leží v CHKO Slavkovský les a státní správu zde vykonává správa oblasti sídlící též v Mariánských Lázních. Z hlediska ochrany významných dřevin rostoucích mimo les a jejich skupin nám naši předchůdci z příslušného okresního úřadu (Karlovy Vary) a pověřeného obecního úřadu (Toužim) zanechali čistý stůl. Nebyl zde vyhlášen žádný památný strom (PS), žádné ze stromořadí nebylo registrováno jako významný krajinný prvek (VKP). Přitom právě silniční stromořadí tvoří na Tepelsku pohledově významné pozitivní prvky v obrazu zemědělské krajiny a nejbližší okolí tepelského kláštera je poměrně bohaté na staré stromy. Na začátku je třeba říci, že výše zmíněné instituty zákonné ochrany dřevin dnes nemají představovat cejch nedotknutelnosti, ale právě naopak jsou počátkem cílené péče o vybrané jedince a skupiny stromů. Tato péče obnáší zásahy, které vedou k větší provozní bezpečnosti, k prodloužení života a v případě stromořadí k zachování liniové zeleně a tím i rázu krajiny.

Rok 2003 jsme věnovali poznávání nového správního obvodu, byl to rok hledání a zpracovávání návrhů. Ještě koncem roku jsme registrovali zahradu a park u kláštera premonstrátů v Teplé jako VKP Klášter Teplá. Jde o významnou enklávu nelesní zeleně, nepochybně s kulturně – historickým a duchovním rozměrem. Největší dřevinu klášterního parku jsme v roce 2004 vyhlásili jako PS Hroznatova lípa. Jedná se o lípu velkolistou s obvodem kmene 910 cm (měřeno včetně torza druhého kmene) a výšky 41 m, stáří odhadujeme na minimálně 250 let.

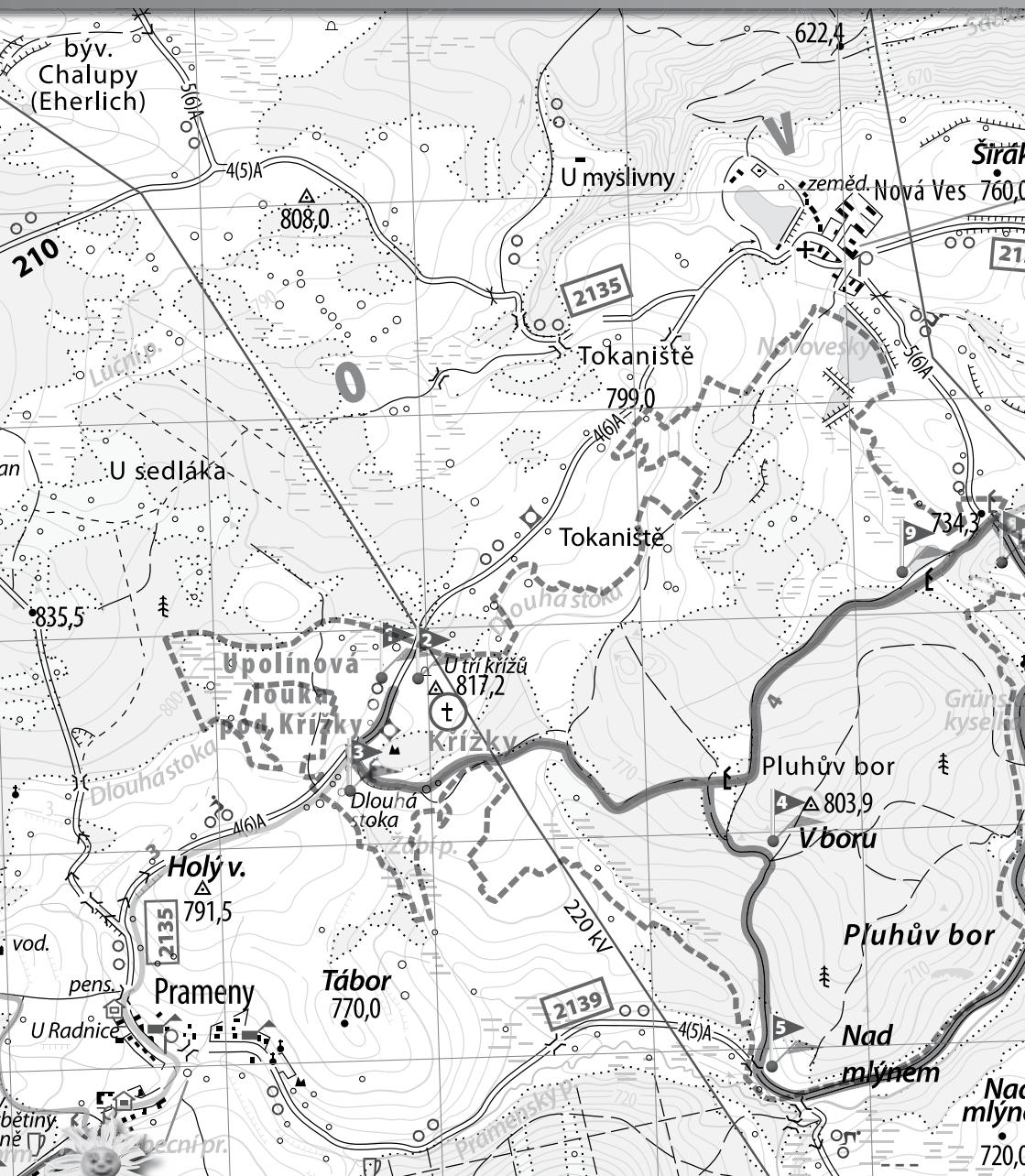
Vyhlášením se Hroznatova lípa zařadila mezi největší památné stromy České republiky. Lípa nese symbolicky jméno českého šlechtice a zakladatele kláštera. V roce 2005 jsme registrovali VKP Bezděrovská alej (287 stromů), nejdelší a nejkompaktnější silniční stromořadí v obvodu naší působnosti. Působivá je zvláště partie mezi Bezděrovem a hranicí krajů tvořená převážně jasaný.

pokračování na str. 19

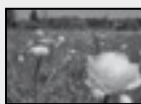


PS Beranovská oře. Foto: Miroslav Trégler

NAUČNÁ STEZKA MNICH



OVSKÉ HADCE



UPOLÍNOVÁ LOUKA

Národní přírodní památka Upolínová louka zpřístupněná vyhlídkovým chodníkem reprezentuje druhově bohatou mokřadní louku s řadou chráněných druhů. (panel 1)



KŘÍŽKY

Národní přírodní památka Křížky chrání vzácná rostlinná společenstva na hadcových skalkách v čele se zdejšími endemitem rožcem kuřickolistým. (panel 2)



DLOUHÁ STOKA

Kulturní památka na dobu rozmachu dobývání cinu v hornoslavkovském revíru. Vodní dílo nemající ve své době v Čechách obdoby. (panel 3)



HADEC

Malá exkurze do geologického vývoje hadce, který je příčinou vzniku unikátního území v rámci celé České republiky. (panel 4)



BRUSÍRNÝ HADCE

Seznámení s historií zpracování a využití hadce k dekorativním účelům a s historií zdejších brusíren. (panel 5)



PLUHŮV BOR

Národní přírodní rezervace chrání ve Slavkovském lese nejrozsáhlejší hadcový bor přirozeného charakteru s přimíšeným smrkem a řadou drobných skalních výchozů. (panel 6)



GRÜNSKÁ KYSELKA

Vývěr Grünské kyselky, kryté altánem, s možností osvětlení a ochutnání této jedinečné minerálky. (panel 7)



DOMINOVA SKALKA

Přírodní památka pojmenovaná podle významného českého botanika Karla Domina. Hadcový výchoz s fragmenty vřesovišť. (panel 8)



NOVOVESKÁ KYSELKA

Zastávka u bývalé stáčírny minerálních vod na panství vévody Beauforta-Spontiniho z Bečova. (panel 9)



PS Hroznatova lípa. Foto Miroslav Trégler

V témže roce jsme vyhlásili PS Beranovská olše, bizarní vícekmenná olše lepkavá s obvodem 635 cm rostoucí v nivě Podhájského potoka pod Beranovkou. V roce 2006 jsme vyhlásili PS Lípa u hřbitova. Mohutná lípa srdčitá roste u silnice ze Teplé (od kláštera) na bývalé Dřevohryzy, u odbočky ke hřbitovu. Pod lípou je barokní socha Krista trpícího z roku 1704. Strom je vysoký 29 m a obvod kmeny (měřeno ve 125 – 165 cm nad zemí) je 529 cm. V roce 2006 jsme učinili další významný krok k zachování rázu krajiny centrálního Tepelska a to registraci 5 silničních alejí za VKP. U města Teplá jde o VKP Tepelská stromořadí – ke klášteru (38 stromů; v březnu 2008 začala jednání vyvolaná správcem komunikací a městem Teplá o opravě a rozšíření vozovky a možnosti kompletní výměny stromořadí, tj. o pokácení a následně nové výsadbě), VKP Tepelská stromořadí – k Dřevohryzům (127 stromů) a VKP Stromořadí Klášter Teplá – Šafářské Domky (105 stromů). Nejčastějšími dřevinami těchto stromořadí jsou javory klen a mléč, doplňují je jasan ztepilý, jeřáb ptačí, jilmy či dub letní.

Jasanová alej podél silnice severně od železničního přejezdu v Mrázově byla registrována jako VKP Stromořadí u Mrázova (49 stromů). VKP Stromořadí u Beranovky (111 stromů), stromořadí podél silnice k Mrázovu, je tvořeno převážně javorem mléčem. Počátkem roku 2008 by vyhlášen PS Javor u brány. Atraktivní jedinec javoru kleny (obvod 340 cm) tvoří dnes již na Tepelsku ojedinělý estetický celek s branou statku nad návsí ve Starém Sedle.

Jak již bylo zmíněno, vyhlášení PS a registrace VKP nejsou pro nás samoučelnými akty, ale naopak kroky, kterými náš úřad přebírá část zodpovědnosti za uchování významných dřevin a jejich skupin v krajině. Prvotní a zákonnou povinnost péče o dřeviny mají samozřejmě jejich vlastníci. Nám se podařilo odborně ošetřit v době vyhlášení všechny jmenované památné stromy. Šlo vesměs o redukční a bezpečnostní řezy a instalace statického zabezpečení korun (tzv. úvazy). Výjimkou je Beranovská olše, kde vzhledem k umístění stromu není třeba zasahovat do jeho přirozeného vývoje. Taktéž byla ošetřena a zajištěna proti rozlomení a pádu lípa rostoucí v klášterním parku (VKP Klášter Teplá) nejbližší budově

konventu. Zásahy do silničních stromořadí doposud zajišťují správci komunikací (v tomto případě Údržba silnic Karlovarského kraje, a. s.) vlastními silami. Jelikož nejde o firmu specializovanou na údržbu zeleně (řezy stromů), je kvalita provedení zásahů někdy neuspokojivá. V současné době, a díky oboustrannému pochopení a dialogu mezi ochranou přírody a správci a vlastníky komunikací, začínáme realizovat myšlenku odborného ošetření vybraných stromořadí arboristickými firmami. Podmínkou je zajistit dostatečné finanční prostředky. Ve věci získání dotací nám aktivně pomáhá karlovarské pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny ČR a tak věřím, že v příštím roce bude již realizován první projekt odborného ošetření vybraných stromořadí na Tepelsku. Myslím, že se daří i přibližovat názory na možnosti a cesty k uchování kontinuity silničních stromořadí. Bylo by nesprávné zničit několika neuváženými kroky fenomén, který nám v kulturní krajině zanechal naši předci.



VKP Tepelská stromořadí – k Dřevohryzům. Foto Miroslav Tréglér

Poznámka: Pokud není jinak uvedeno, jsou obvody kmenů stromů uvděné v článku měřeny v 1,3 m nad zemí. Veškeré údaje o PS a VKP jsou platné k datu vyhlášení či registrace.

Nejmohutnější jedle v západní části Krušných hor

Jaroslav Michálek, Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Sokolov

V západní části Krušných hor jsou v současnosti dvě mohutné jedle, z nichž jedna je registrována jako památný strom. Další dvě mohutné jedle již zanikly.

V sedmdesátých letech 20. století dožívaly v údolí Rájeckého potoka na Kraslicku v půdních i klimaticky optimálních podmínkách poslední dvě staré jedle Krušných hor, které byly srovnatelné s velkými pralesními jedlemi Šumavy a Beskyd. V roce 1979, když už byl jejich osud

zpečetěn, došlo ke schválení jejich ochrany v kategorii chráněný přírodní výtvar. Brzy na to obě zanikly. V blízkém okolí však dosud rostou dvě staré jedle, které stojí za připomenutí.



Jedle ve Stříbrné, stav roku 1973. Foto Jaroslav Michálek

Jedle ve Stříbrné

(zaniklý chráněný přírodní výtvar)

obvod kmene: 382 cm (ve výšce 130 cm v r. 1972)

výška: 39 m (r. 1972)

poloha: 50°22'53,7" N; 12°33'49,9" E (systém WGS-84)

Stříbrná: Rájec (zaniklá část obce Stříbrná)

Stávala v Rájecském údolí na pravém břehu Rájeckého potoka, přímo u silničního mostku přes potok, asi 500 m severozápadně od vrcholu Bukovce, 740 m n. m.

V 70. letech 20. století byla nejsilnější jedlí Krušných hor. Její kmen se ve střední části postupně rozdvojoval a oba nerovnocenné vrcholy tvořily společnou, řídkou, vysoko nasazenou korunu větvenovitěho tvaru. Ta od počátku osmdesátých let prosychala a střed kmene vyhnil. V r. 1988 vyrostl na spodní části kmene trs vzácného korálovce jedlového (*Hericium flagellum*) a předznamenal zkázu. Jedle zanikla na přelomu 80. a 90. let – vylomila se v bázi a spadla přes potok i cestu na levém břehu. V r. 1994 byl mrtvý kmen, rozříznutý kvůli cestě na dvě části, většinou bez borky. Na odkorněné části kmene ležící nad potokem byl ve vzdálenosti odpovídající výšce 10–11 m původního stromu změřen obvod 220 cm. Bylo také zřejmé, že v této výšce byl střed kmene vyhníly jen nepatrně. Plodnice korálovce se na zbytku tlejícího kmene objevovaly i v dalších letech. Dnes po jedli nezůstaly žádné stopy, poslední zbytky stromu byly odstraněny při rekonstrukci mostku přes potok (kolem r. 2004). Jedli uvádí v přehledu zaniklých významných stromů Kraslicka Michálek (2005).

Jedle na konci světa

(zaniklý chráněný přírodní výtvar)

obvod kmene:

377 cm (ve výšce 130 cm v r. 1973)

výška: 40 m (r. 1972)

poloha: 50°22'38,2" N; 12°33'02,8" E
(systém WGS–84)

Rostla ve smrčině na úpatí svahu 15 m od levého břehu Rájeckého potoka, asi 130 m západně od mostu přes potok a odbočky zeleně značené turistické cesty na severozápadním úpatí Špičáku (991 m), 675 m n. m.

V 70. letech minulého století byla tato jedle vysokým stromem s přímým, dutým válcovitým kmenem, který se směrem nahoru jen pomalu zužoval. Už tehdy byla nemocná a dožívala. Na bázi měla otvor do rozsáhlé dutiny. Drobnější kruhové a oválné otvory, z nichž některé zčásti vysekali šplhavci, ležely nad sebou ve výšce asi 2 – 3,5 m. Řídká, nepravidelná, vysoko nasazená koruna (ve spodní části kmene zůstaly jen zbytky suchých, olámaných větví) výrazně přechýňovala okolní smrkovou monokulturu. Jedli bylo vidět už z dálky – ze silnice od Stříbrné. Padla pravděpodobně v 80. letech 20. století. Rozpadající se 3 m vysoký pahýl a na dvě části přeražená, 33 m dlouhá ležící část tlejícího kmene hustě porostlá semenáčky smrku je dosud na břehu Rájeckého potoka k nalezení. Jedli popisuje Michálek (1973), je uvedena také v přehledu zaniklých významných stromů Kraslicka (Michálek 2005).



Jedle na konci světa, stav roku 1973. Foto Jaroslav Michálek



Jedle pod skálou v Nancy

(památný strom od roku 2005)

obvod kmene:

295 cm (ve výšce 120–200 cm v r. 2004)

výška:

46 m (r. 2004)

poloha:

50°22'03,1" N; 12°33'40,0" E

(systém WGS–84)

Stojí ve spodní části stinného údolí mezi Bukovcem a Špičákem, asi 800 m severozápadně od vrchu Špičák (991 m), v řídké smrčině na strmém svahu pod skálou nad levým břehem potoka, 300 m před jeho ústím do Rájeckého potoka, 720 m n. m..

Velmi vysoký strom ve svahu je v současnosti nejmohutnější známou jedlí na české straně Krušných hor, navíc poměrně zdravou a vitální. Patří zároveň k nejvyšším stromům v Karlovarském kraji. Příímý, válcovitý kmen má krátké, ale silné (hlavně spod svahu) kořenové náběhy, mezi nimiž se skrývá mělká dutina. Ta, jak se zdá, nezasahuje dále do kmene. Na kmeni vyrůstá ve výšce asi 12 metrů malý bajonetový výmladek, dnes už suchý. Koruna je vysoko nasazená, úzce válcovitého tvaru, ukončená plochým vrcholem, typickým čapím hnízdem. (U starých jedlí se zpomaluje růst vrcholu a boční větve jej obloukovitě přerůstají. Výsledný tvar je plochý vrchol se zhuštěnými bočními větvemi, který připomíná čapí hnízdo.) Podle informace p. Buřila ze Stříbrné jedle plodí. K ochraně semenáčků před zvěří byl prostor kolem jedle oplocen. Stáří jedle bylo prý zjišťováno speciálním nebozezem a je udáváno na 300 let (Buřil – ústní sdělení). Jedle je v terénu označena tabulí památný strom a doplňkovou tabulkou se základními informacemi o stromu. Michálek (2005) uvádí tuto jedli v přehledu starých a památných stromů Kraslicka, zmínku o ní nalezneme v několika regionálních novinových článcích. Její fotografii a základní informace přináší také internetové stránky MÚ Kraslice (http://zpravodajstvi.kraslice.cz/z-uradu-a-organizaci/odbor-zivotniho-prostredi/pamatne_stromy.html).

Jedle pod Špičákem

obvod kmene:

231 cm (ve výšce 130–145 cm v r. 2007)

výška:

30,5 m (r. 2007)

poloha:

50°21'29,3" N; 12°34'17,2" E

(systém WGS–84)

Přebuz – Stříbrná

Roste v oplocené ploše ve stejnověké vzrostlé smrcině S od žlutě značené turistické cesty, 1,25 km jihojihovýchodně od Špičáku (991 m) a 850 m východojihovýchodně od Rozcestí pod Špičákem, 890 m n. m..

Jedle má přímý, k jihu mírně vykloněný kmen. Při svém růstu vytvořila drobnou vyvýšeninu kolem krátkých a silných kořenových náběhů. Vysoko nasazená a poměrně hustá koruna je v dolní části mírně proslchlá a má zásluhou různě dlouhých a kolmo rozestálých větví nepravidelně kuželovitý tvar. Strom je v dobrém zdravotním stavu, bez zjevného poškození. Oplocení, které bylo kolem jedle postaveno na ochranu semenáčků před zvěří, poničil pád několika smrků. V lednu r. 2007 jsme v oplocence napočítali 42 jedlových semenáčků, z nichž 32 bylo více než rok starých. V blízkosti stávala ještě jedna jedle, dokonce větší. M. Mimra, který zdejší jedle dlouhodobě sledoval, uvádí, že byla možná 40 m vysoká, ale už koncem 80. let minulého století ve velmi špatném stavu. Umírající strom navíc silně poškodil blask. Po zimě 2005/2006 zbyl z této jedle jen pařez.

V okolí Špičáku a nedaleké Čertovy hory rostly donedávna další staré jedle. M. Mimra vzpomíná na jedli vysokou odhadem 33 m, která stála na jihozápadním svahu Čertovy hory (987 m) nad Čertovou roklí, tj. horní částí údolí Oborského potoka, ve společnosti 2–3 mladších jedlí, asi 910 m n. m. Všechny byly pokáceny na počátku 80. let 20. století.

Podle sdělení hajného Stephana Stangeho z února 2008 stojí dosud v německé části Krušnohoří jižně od Schönheide živá jedle s obvodem kmene 361 cm a výškou 27 m.

Literatura:

Michálek J. (1973): Staré a památné stromy na Karlovarsku. – Ms., 83 p., 46 photo [Studentská práce Natura Semper Viva; depon. in: AOPK ČR, Praha].

Michálek J. (2005): Významné staré a památné stromy Kraslicka. – In: Hejkal J. [ed.], Sborník příspěvků k regionálnímu semináři Ochrana přírody a krajiny se zaměřením na Kraslicko, p. 35–43, Městský úřad Kraslice, odbor životního prostředí a Krajské muzeum Sokolov.

Roškotová J. (stav ke dni 11.5.2007): http://zpravodajstvi.kraslice.cz/z-u-radu-a-organizaci/odbor-zivotniho-prostredi/pamatne_stromy.html [základní údaje k Jedli pod skálou v Nancy].



Jedle pod Špičákem, stav roku 2007. Foto Jaroslav Michálek

Mnichovskými hadci vede nová naučná stezka

Jaromír Bartoš, ZO ČSOP Kladská

Nová naučná stezka prochází jedním z významných území Slavkovského lesa – Mnichovskými hadci, a spojuje Křížky, Upolínovou louku, Grünskou kyselku, Dominovu skalku a Pluhův Bor.

Okolí Křížků a vůbec celé území mezi Prameny a Mnichovem je z přírodovědného hlediska jednou z nejzajímavějších oblastí v CHKO Slavkovský les. Na první pohled může běžný návštěvník, turista či cykloturista nabýt dojmu, že zde vlastně nic zajímavého není, ale opak je pravdou.

Hadcové výchozy hostí vzácná rostlinná společenstva s nenápadným endemitem rožcem kuřičkolistým, lze zde spatřit i četné doklady dřívějšího hustého osídlení a využívání přírodního bohatství krajiny. Na nově otevřené naučné stezce s názvem Mnichovské hadce máte možnost seznámit se na informačních panelech s tím nejzajímavějším, co tato evropsky významná lokalita, zařazená do soustavy NATURA 2000, nabízí, a to jak po stránce přírodovědné, tak historické.

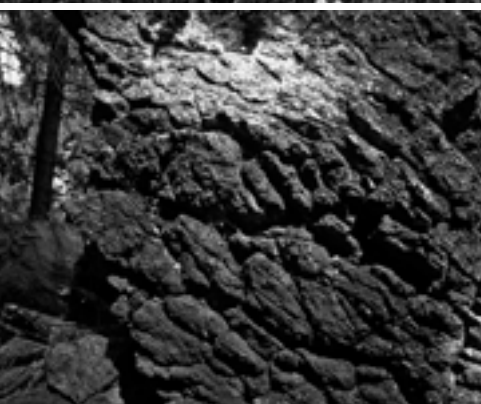
Naučná stezka není koncipovaná jako klasická stezka, kterou známe z Kladské, nebo Soosu, a to už vzhledem ke své délce, která dosahuje 12 km. Jednotlivé části se dají projít nezávisle na sobě a z větší části je vedena po asfaltové komunikaci, která přímo vybízí projet si celou stezku na kole a zakončit výlet v příjemné hospůdce v Pramenech nebo na Kladské.

V celém území je umístěno celkem devět informačních panelů a to na těchto místech: dva panely u Křížků a Upolínové louky (jeden o Křížkách, jeden o Upolínové louce), další u Dlouhých stoky v místě vstupu ze silnice na zelenou turistickou cestu informující o Dlouhých stocích jako technické památce. Poté další u dnes vypuštěného rybníka pod Novou Vsí v blízkosti historického vývěru Novoveské kyselky s kruhovým žulovým obložení, u Dominovy skalky seznamující s květenou na hadcích i se samotnou osobou našeho význačného botanika Karla Domina. Zastávka u vývěru jedinečné přírodní minerální vody stáčené pod obchodním názvem Magnesie, dříve Grünské kyselky, vás seznámí s historií stáčení kyselek v okolí Nové Vsi.



Rožec kuřičkolistý (Cerastium alsinifolium) na Křížkách. Foto Přemysl Tájek





- ▲ ◀ *Upolíňová louka. Foto Přemysl Tájek*
- ▲ ▶ *Žlutáček borůvkový na živné rostlině jeho housenek – vložky bahenní. Foto Přemysl Tájek*
- ▲ ◀ *Hadcová skalka. Foto Přemysl Tájek*
- ▶ *Zimostrázek alpský. Foto Přemysl Tájek*

Současné zde na tomto dosud neupraveném místě během budování stezky vyrostl zbrusu nový altán, pod který se můžete schovat v případě nepříznivého počasí. Pokud sejdete od Magnesie dolů po hranici NPR Pluhův bor na silnici spojující Mnichov a Prameny, naleznete zde další infotabuli s textem seznamujícím vás právě se zvláštnostmi NPP Pluhův bor. Po klidné cestě s minimem aut je možné dojít na druhý konec Pluhova boru, kde je text informující o další specifické činnosti v kraji – zpracování hadce, který se využíval jako surovina pro výrobu

uměleckých výrobků. Poslední zastávka pak je v samém srdci evropsky významné lokality v místě, kde se otevírá výhled na protější svahy hřebene Vlčku.

U většiny zastávek jsou dřevěná sedátka, ať už k odpočinku znavených nohou, nebo prostě jen ke kochání nádherným okolím. Celý systém byl financován v rámci programu „Blíž přírodě“ podpořeného firmou RWE Transgas Net, s.r.o., generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody. Mapu naučné stezky najdete na prostřední dvoustraně tohoto časopisu.

Nová naučná stezka Kynžvartské kyselky a kniha Průvodce po minerálních pramenech

Barbora Nováková, ZO ČSOP Kladská

ZO ČSOP Kladská vydala nového knižního průvodce po minerálních pramenech a otevřela novou naučnou stezku Kynžvartské kyselky.

V září 2006 se Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Kladská zapojila do projektu „Sítí vzdělávacích a informačních center v Chráněných krajinných oblastech České republiky“ podpořeného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Díky tomuto projektu mohla otevřít Vzdělávací a informační centrum, které již druhým rokem funguje v Městském muzeu Mariánské Lázně. Pravidelně pořádáme přírodovědné vycházky a akce pro veřejnost, mimo jiné jsme vydali prvního z řady průvodců po minerálních pramenech a opravili

a pro veřejnost zpřístupnili Kynžvartské kyselky.

První z řady kapesních Průvodců po minerálních pramenech mapuje území geograficky spadající do širší oblasti Českého lesa, které je vymezeno z jedné strany státní hranicí, od severu Jesenickou přehradou a dále státní silnicí Cheb – Mariánské Lázně – Planá – Tachov.



Jezevčí pramen. Foto Jaromír Bartoš

Průvodce obsahuje kromě obecných informací o geologické stavbě a vývoji oblasti nebo klasifikaci a vlastnostech minerálních vod také informace o jednotlivých kyselkách, které se v oblasti Českého lesa nacházejí. Kyselka je v průvodci dvacet osm a jsou rozděleny do šesti skupin. První skupinou jsou významné kyselky regionu, kam byl zařazen například Kyselečský Hamr, Bedřichův pramen u Brtné, Jedlová nebo Tachovská minerálka.



Úprava Jezevčího pramene. Foto Jaromír Bartoš



Otevření naučné stezky Kynžvartské kyselky. Foto Jiří Milota

Dalšími skupinami jsou kyselky údolí Jesenického potoka, kyselky okolí Salajny, Dolního Žandova, Drmolu a poslední skupinu tvoří již zaniklé prameny, do které byla zařazena například Strážovská kyselka nebo kyselka v Sekerských chalupách. U každé kyselky najdete přehlednou mapku s vyznačením její polohy, GPS souřadnice a popis cesty, jak se k prameni nejlépe dostat.



Kynžvartské kyselky: 1) Jezevčí kyselka, 2) Liščí kyselka, 3) Kančí kyselka, 4) Zaječí kyselka, 5) Devátá kyselka

Dále se dozvíte, jak je kyselka jímána, jaké je její složení (pokud je známo) a jiné zajímavé údaje včetně fotografií se současným stavem kyselky. Průvodce je možné získat v kanceláři Vzdělávacího a informačního centra v Městském muzeu Mariánské Lázně. Pokud se podaří zajistit další finanční prostředky, měla by řada průvodců pokračovat, a to oblastí Tepelska a Mariánskolázeňska.

V sobotu 5. dubna 2008 byla slavnostně otevřena nová naučná stezka Kynžvartské kyselky. Slavnostního otevření, které bylo spojené s křtem Průvodce po minerálních pramenech, se zúčastnilo téměř 200 lidí. Naučná stezka zavede návštěvníky ke čtyřem kyselkám: Jezevčí, Kančí, Liščí I. a Liščí II. Kynžvartské kyselky, jak název napovídá, se nachází asi jeden kilometr od Lázní Kynžvart. Pokud se vydáte z Lázní Kynžvart po silnici směrem na Valy, asi po kilometru minete na levé straně silnice informační tabuli, u které stezka začíná. U tabule je i malé parkoviště, kde můžete případně zaparkovat. Trasa je dlouhá přibližně 2 kilometry, cesty k pramenům jsou zpevněny dřevěnými chodníčky. U pramenů jsou připravené i hrníčky pro případné ochutnání kyselek. Upozorňujeme ale, že minerálky nejsou z hlediska hygienické nezávadnosti sledovány a jejich ochutnání je na vlastní nebezpečí každého návštěvníka. Zpřístupnění kyselek a jejich okolí bylo uskutečněno nejen díky podpoře, která byla čerpána v rámci již zmiňovaného projektu, ale také díky dobrovolníkům, kteří se na úpravě jímání pramenů podíleli svou prací. Čtli bychom jim touto cestou ještě jednou poděkovat.

Přírodovědné exkurze 2008



Foto Jiří Pošmura

Stejně jako minulý rok připravila pro všechny milovníky přírody ZO ČSOP Kladská ve spolupráci s Krajským muzeem Karlovarského kraje vycházky do přírody. Tento rok jich bylo celkem třináct. Cyklus začal v březnu nočním vábením sov a skončil na začátku října

tradičním festivalem ptactva. Kromě těchto dvou exkurzí se zájemci mohli pod vedením odborníků naučit poznávat obojživelníky, houby, květenu Slavkovského lesa nebo třeba mechorosty a lišejníky. Exkurze byly pořádány díky finanční podpoře Ministerstva životního prostředí, Karlovarského kraje, města Cheb a Krajského muzea Karlovarského kraje. Cyklus přírodovědných exkurzí bude pokračovat i v příštím roce. Pokud chcete dostávat informace o připravovaných akcích, pošlete nám svou emailovou nebo poštovní adresu na cev@slavkovskyles.cz nebo jiri.brabec@muzeumcheb.cz.



Foto Jiří Brabec

ZO ČSOP Kladská má nové internetové stránky!

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Kladská spustila v srpnu nové internetové stránky, které vznikly v rámci projektu „Sítí vzdělávacích a informačních center v CHKO ČR“, který je spolufinancovaný Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Nový web je přehlednější, lépe v něm najdete například informace o konaných akcích nebo projektech, které právě řešíme. Nechybí informace o přírodě Slavkovského lesa. Stránky se chystáme postupně rozšiřovat a doplňovat, přibudou tipy na výlet, další informace o historických a přírodních zajímavostech Slavkovského lesa nebo články o tom, co se právě ve Slavkovském lese děje. Všechny náměty na vylepšení uvítáme na cev@slavkovskyles.cz.

Kde můžete časopis Arnika koupit?

Mariánské lázně: Městské muzeum ML, Goethovo nám. 11; Knihkupectví Atlas, Hlavní 277; Správa CHKO Slavkovský les, Hlavní 504; KIS Mariánské lázně, Hlavní 47/28; **Bečov nad Teplou:** Infocentrum, Nám. 5. května 13; **Sokolov:** Krajské muzeum Sokolov, Zámecká ulice 1; Sokolovské infocentrum, Náměstí budovatelů 655; **Cheb:** Krajské muzeum Cheb, Nám. Krále Jiřího z Poděbrad 493/4; Turistické infocentrum, Nám. Krále Jiřího z Poděbrad 33; **Teplá:** Papír–hračky Radová, Husova ul. 185; **Karlovy Vary:** AOPK ČR středisko KV, Bezručova 8; **Aš:** Muzeum Aš, Mikulášská 3; **Františkovy lázně:** Městské muzeum Františkovy Lázně, Dr. Podhoreckého 8

Objednejte si další čísla časopisu na dobírku!

Staňte se naším pravidelným čtenářem. Objednejte si časopis e-mailem na cev@slavkovskyles.cz nebo telefonicky na čísle 773 643 776. K ceně časopisu se připočítává poštovné dle aktuálních sazeb České pošty a.s.

Nová chráněná území ve Slavkovském lese

Přemysl Tájek, Správa CHKO Slavkovský les

V roce 2008 byly v Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les vyhlášeny dvě nové „rezervace“ – Přírodní památka Podhorní slatě a Přírodní památka Těšovské pastviny.

Prvním územím vyhlášeným v srpnu 2008 je Přírodní památka Podhorní slatě. Lokalita se nachází východně od Ovesných Kladrub podél přítoku do Podhorní nádrže, severně od železniční trati. Rozloha území je 17,65 ha. Předmětem ochrany je zde komplex mokřadních a rašelinných luk, který je domovem vzácného motýla hnědáška chrastavcového. Početná populace hnědáška chrastavcového byla již dříve důvodem k zařazení tohoto území do soustavy evropsky významných lokalit Natura 2000. Mimoto se zde vyskytuje řada vzácných druhů cévnatých rostlin, z nichž 18 je zařazeno v Červeném seznamu. Nejvýznamnějšími jsou ostřice Davallova (*Carex davalliana*), ostřice blešní (*Carex pulicaris*), ostřice přiblá (*Carex diandra*), tolije bahenní (*Parnassia palustris*) a kručník bahenní (*Epipactis palustris*). Zájemce o podrobnější informace o flóře, vegetaci a vývoji populace hnědáška chrastavcového na lokalitě odkazují na práce Tájek et Bucharová (2004), Tájek (2006), Konvička et al. (2005).

V září 2008 byla vyhlášena Přírodní památka Těšovské pastviny. Území se nachází východně od obce Těšov u Milíkova, při západním okraji CHKO Slavkovský les na příkrých západně orientovaných svazích. Území se skládá ze dvou oddělených částí o celkové rozloze 11,53 ha. Předmětem ochrany přírodní památky jsou svahové luční porosty, které hostí významnou populaci vstavače kukačky (*Orchis morio* – silně ohrožený druh podle vyhlášky č. 395/1992 Sb.) a populace dalších zvláště chráněných rostlin, především vemeníčku zeleného (*Cologlossum viride*), vemeníku dvoulistého (*Platanthera*

bifolia), pětiprstky žežulníku (*Gymnadenia conopsea*), vratičky měsíční (*Botrychium lunaria*) a hruštičky prostřední (*Pyrola media*). Detailní údaje o květeně Těšovských pastvin, početnosti populací jednotlivých vzácných druhů apod. lze nalézt v připravovaném Sborníku chebského muzea (Brabec, Tájek et Hertel).

Obě území vyžadují speciální způsob managementu, který nebyl v ideálním souladu s dosavadním zemědělským obhospodařováním – a to bylo spolu s výjimečnou přírodovědnou hodnotou lokalit hlavním důvodem pro jejich zařazení mezi maloplošně zvláště chráněná území. Pro Podhorní slatě i Těšovské pastviny byl zpracován podrobný plán péče, který by měl zajistit nejlepší možné podmínky pro uchování zde chráněných přírodních fenoménů.

Rádi bychom touto cestou poděkovali vlastníkům dotčených pozemků za vstřícný postoj a pochopení při vyhlášení těchto území a především za ochotu aktivně se podílet na zachování zdejších výjimečných přírodních hodnot.

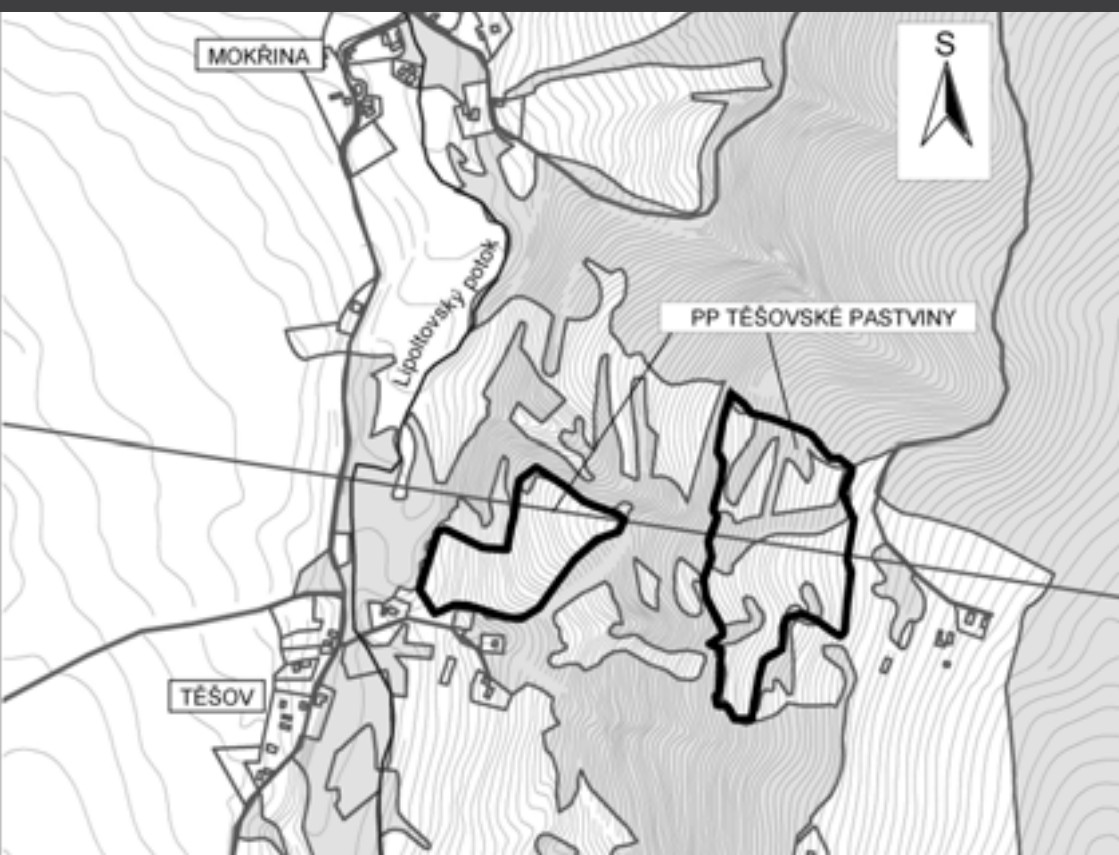
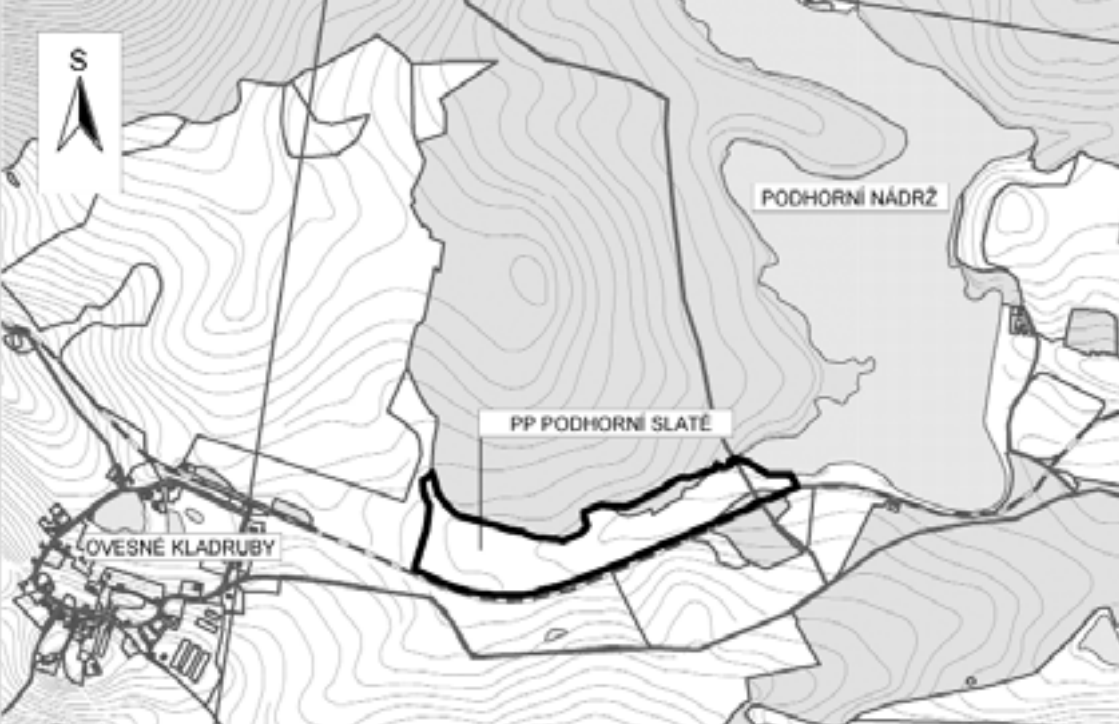
Literatura:

Brabec J., Tájek P. et Hertel H. In prep: Květena Těšovských pastvin. - Fontes Egerae. Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje.

Konvička M., Fric Z. et Hula V. (2005): Výzkum a monitoring hnědáška chrastavcového (*Euphydryas aurinia*) v ČR. Zpráva za rok 2005. – Ms., 11 p. [Depon. in: Správa CHKO Slavkovský les, Mariánské Lázně].

Tájek P. et Bucharová A. (2004): Podhorní slatě – floristický průzkum. – Ms., 6 pp. [Depon. in: Správa CHKO Slavkovský les, Mariánské Lázně].

Tájek P. (2006): Flóra a vegetace lokality Podhorní slatě. – Sborník chebského muzea, 236 – 251.





RWE Transgas Net. Blíž přírodě.

- Pomáháme ročně zpřístupnit veřejnosti nejméně šest přírodně cenných lokalit
- Podílíme se na vzniku vzdělávacího centra pro děti a mládež v nejvíce zalesněném národním parku České republiky
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a Národního parku Podyjí

RWE Transgas Net – Váš spolehlivý přepravce zemního plynu

RWE
Transgas Net



▲ Letící hejno čejky chocholaté (*Vanellus vanellus*). Foto Andreas Gygax

▼ Vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*). Foto Andreas Gygax



